

Široki Brijeg (I.)*

Piše: dr. fra Oton Knezović

Mučeništvo Širokog Brijega

Kad se pročulo, da će se Zapadni saveznici iskrcati u Dalmaciji, tada je njemačko vrhovno zapovjedništvo odredilo da i njemačke trupe dođu u obalno područje. Talijanima sigurno nije bilo pravo, ali su morali surađivati s Nijemcima barem naoko. Talijani su se povukli iz Hercegovine na more, a njemačke čete s hrvatskim jedinicama ušle su u Hercegovinu.

Jednoga dana oko deset

sati prije podne, došlo je nekoliko njemačkih časnika u gimnaziju na Širokom Brijegu. Pitam ih što hoće. Oni mi rekoše da žele pregledati prostorije gimnazije, samostana i ostalih zgrada. Vele da će u njih smjestiti bolnicu za pet divizija! Mi smo ih molili da to ne čine, jer će nas izložiti teškim neprilikama: gdje je vojska tu će zrakoplovi ispati bombe i nas unesreći.

Mi smo ove zgrade gradili teškom mukom, velikim žrtvama kroz cijelo stoljeće. Tko će ponovno sagraditi ovu veličanstvenu crkvu, gimnaziju, konvikt, samostan i sjemenište, ako ih rat poruši. K tome još predavanja traju i daci nisu svršili razrede. Odgovoriše nam bahato: »Vama je najbolje ići odavle, jer će ovdje biti velike ratne operacije. Cijeli narod morao bi seliti iz ove

kotline, jer će nastradati od velikih borba i bombardiranja. Do tri dana stižu bolesnici. Moramo još danas pripremiti sve za uređenje bolnice!«

Nijemci su svugdje birali crkve, samostane, crkvene škole, zgrade, da u njima smjeste bolnice i vojsku! Oni su imali u planu srušiti što više crkava, samostana i drugih zgrada! Nije nastradao samo Montecassino.

Njemačke vojske sleglo se veliko mnoštvo na Široki Brijeg. Časnici se smjestili u varošici Lištici po privatnim stanovima, vojska po okolnim selima i seljačkim kućama. To je bila zloglasna divizija Prinz Eugena. U njoj su Nijemci iz Mađarske, Hrvatske, Rumunjske, Austrije i Njemačke, najviše iz Vojvodine i Srijema. Većinom su mladići od 18 – 24 godine, ali ima i starijih godišta, pače i sijedih vlasti. To je čudan svijet. Mi smo mislili da su to naši saveznici! Tako smo mislili i za Talijane. Malo ti mladići sliče običnim ljudima. Oni su zaseban svijet, koji živi u nekom transu, u nekoj silnoj zanesenosti. Opojeni su do ludila teorijom o norenskoj rasi, o veličini i snazi njemačkoga Reicha, o Führeru koga je odredila neka sve-mirska sila da osvoji svijet, da mu nametne jednu vjeru,

novi društveni red i poredak, da obnovi carstvo njemačkoga naroda koje će trajati barem tisuću godina!

Časnici su zauzeli za se cijeli samostan, nas fratre i profesore protjerali u prizemlje, a u naše sobe doveli bolničarke i s njima orgijali dan i noć. Kada bi slavili svoje blagdane i pobjede, tada bi na hodnicima samostana u gornjem spratu držali gozbe, pijančevali, držali govore, opijali se i svakojake raskalašenosti činili. Nisu htjeli uopće razgovarati s nama svećenicima, niti nas pozdravljati, mada se susrećemo često. Nitko ni od časnika ni od vojnika nije smio zalaziti u crkvu, moliti se! Neki bi časnici došli k nama noću, da ih potajno ispovjedimo i pričestimo u đačkoj kapelici, ali ne smije to nitko vidjeti ni znati ni za živu glavu! Cijeli đački park i šuma

SJEDA SLIJEGA: FRA FABIJAN PAPONJA I FRA OTON KNEZOVIĆ. STOJE SLIJEGA: FRA TADIJA KOŽUL I FRA MARIOFIL SIVRIĆ, ŠIROKI BRIJEG, 1941./42.

bili su puni tih vojnika, časnika i bolesnika. Nisu imali nikakva stida ni muškarci ni ženske, nego bi se javno na travi i pokraj puta sunčali posve goli i vršili ljubavne

čine kao i goveda koja su pasa u toj šumi!

Vojnici po selima govorili su hrvatski, zapravo srbski. Naše obitelji mole uveče zajedničku molitvu i krunicu

* Tekst donosimo u izvorniku. Ispravljene su samo neke pogreške ako je bilo potrebno.

od starine. Dok bi oni molili, ovi bi se Hitlerovi vitezovi grohotom smijali toj gluposti i komediji, kako su redovito nazivali svetu misu i molitve. Tako su se smijali i rugali svaki dan jutrom i večerom. Nastojali su zavesti na bludnost naše djevojke i žene pa su uvijek poslje njihove molitve govorili:

- Jeste li vi ludi?!
- Zašto? pitao bi ih domaćin.

Nijemci su često držali spomen za svoje pale borce po svijetu. Mjesto da dođu u crkvu, da se služi za njih sveta misa, oni bi se skupili na jednom brežuljku izvan varošice Lištice sa crnim zastavama i kukastim križem na njima. Skupilo bi ih se po nekoliko tisuća. Tu bi im časnici držali vatrene govore, veličali njihovo junaštvo i zazivali stare njemačke bogove Votana i neke druge s raznim božicama. Dakle podpuno paganstvo u polovici dvadesetog vijeka kod jednoga kršćanskoga naroda! Kad sam pitao nekog vojnika zašto to čine, on mi je odgovorio:

- Poslje rata bit će samo

– Što će vam to?!
 – Svaki razuman čovjek mora se klanjati svome Bogu i Stvoritelju te ga molitvom slaviti i hvaliti za sva dobra koja mu daje duši i tijelu. Svi pravi kršćani mole se Bogu, idu u crkvu, primaju svete sakramente i traže od Boga utjehu i snagu da mogu živjeti dostojno kao razumni stvorovi.

– To su bajke, dragoviču moj! Kakav Bog, kakva duša,

kakav raj, kakav pakao?! Sve su to popovske izmišljotine da vas lakše drže u robstvu i gluposti! Da nemaju svojih računa, ne bi oni o tom govorili!

– Vi ste pravi luđaci!! Zar ne vidite da ste se zaratili sa cijelim svijetom?! Tko će vam pomoći u toj očajnoj borbi, ako ne Bog?! No kako će vam pomoći Bog, kad ne vjerujete u nj, kad mu se ruge, smijete, psujete kao psi!

Dokle će vas dovesti ta luda vaša bahatost i đavolska oholost?!

Seljaci su se sablaznili nad našim saveznikom. Roditelji su drhtali, bojeći se da im djecu i mladež ne zavedu u bezboštvo i nemoral. Sve su nama dojavljivali i mi smo s oltara opominjali naš svijet i mladež da se drži Boga i njegovih zapovijedi, jer prijeti velika oluja propasti.

jedna vjera.

- Koja?
- To će odrediti Führer.
- Kako će Führer određivati vjeru ljudima?! Zar on nije čovjek?
- Nije.
- Nego što je. Koji je ... on?!
- On je barem polubog. Nema mu ravnu na zemlji!
- Da li tako doista misliš, ili su ti drugi kazali?
- Tako ja mislim ozbiljno. Nitko na svijetu nije mogao učiniti ovo što je on učinio. Njega je izabrala neka sila, da bude vođa novom čovječanstvu.
- Jesi li ti ikada malo razmišljao o tome? Znaš li ti da samo providnost Božja

ravna sudbinom svijeta i čovjeka! Kako će Führer kao smrtni čovjek predvoditi čovječanstvo i odrediti mu vjeru koju će vjerovati. Ako nema Boga, kako vi tvrdite, u koga će onda vjerovati ljudi?! Bog se je objavio svijetu u Starom Zavjetu i dao svoje zapovijedi i Führeru i svim ljudima. Isus Krist je napokon objavio volju Oca nebeskoga, odkupio svijest od zla i grijeha, osnovao svoju Crkvu na zemlji da ljudima propovijeda vjeru u pravoga Boga, a ne u Votana i druge gluposti koje vam pričaju vaši nesretnici.

Ima preko 850 milijuna kršćana na svijetu, pa će vaši mudraci reći sada da smo

ludi svi mi, a samo da su oni pametni i da znaju tko je Bog!

Jedan stari mornar iz Elzasa reče mi kasnije nasamo da će se ohladjeti jednom sve te usijane glave.

Naš svijet se je silno prenerazio nad Nijemcima. Prije rata nisu ih se ljudi mogli nahvaliti, a sada su sami vidjeli žalosnu činjenicu. Neki seljak Primorac iz Uzarića reče mi: »Nijemci imaju samo gornji i donji otvor!« Takvu je poraznu karakteristiku dao o njemačkoj vojsci, a možda i o cijelom njemačkom narodu hercegovački seljak! I još doda: »Jadna nam majka uz koga se privezasmo!«

Saveznički zrakoplovi prolazili su svaki dan preko Širokoga Brijega u jatima od 500 – 1.000 aviona. Slušamo njihov tutanj koji se razliježe zrakom, a oni se sjaju u bjelini i zlatu na sunčanome sjaju. Njemački vojnici problijede kao smrt i bježe

u skrovišta. Ja im se čudim i donekle smijem. Tjeraju me u skrovište, a ja ne ču. Ja ih samo motrim kako plove mirno u nebeskim visinama i mislim na koga li će sijati smrt. Nijemci su postavili protuavionske topove okolo Brijega i pokrili ih zelenim

granama, ako su na goleti; ako ima šume, onda ih smjesti među stabla.

Pucaju topovi u avionska jata, ali ne pogađaju. Barem nama se tako čini. I sami vojnici govore da su ti topovi zastarjeli. Ali mi gledamo kako se avionsko jato

razilazi gore u zraku, a neki se vraćaju na jug u Italiju, gdje su im uzletišta tamo u Foggia kod Baria. Međutim nisu oni stizali nikada u Italiju! Oni su pogodeni kad se topovska kugla rasprse u zraku među njima. Vraćaju se natrag, ali se svaki

put sruše u brda dva tri sata daleko od Širokoga Brijega. Odmah leti njemačka straža dolje da ih vidi. Pad tih pogodjenih zrakoplova gledali bi naši čobani i seljaci pa bi odmah letjeli k njima

kad padnu na zemlju. Jadni vojnici pali bi na kamenje i ostali razmrskani, a avioni bi izgorjeli i razbili se na komade.

Takve prizore gledali smo svaki dan nad Širokim

Brijegom, Mostarom i Pošušjem. Ti su avioni išli na Graz, Beč i drugdje da razraju tvornice, mostove, željeznice i skladišta. Vidio sam kasnije Graz koji je velikim dijelom bio sama ruševina.

Ti avioni nisu imali namjeru bombardirati Široki Brijeg. Ali kad su opazili da odatle topovi pucaju u njih, onda su i oni koji put bacili po nekoliko bomba u blizini samostana i varošice Lištice.

Njemačka bolnica za pet divizije ostavlja malo pomalo Široki Brijeg! Odmah smo pomislili da nije dobro, kako su oni govorili. U posljednje doba postali su s nama nešto pitomiji, osobito načelnik bolnice general Müller. Došao bi koji put k nama na večeru u đačkom konviktu. Razgovarali smo povjerljivo. Kazao nam je da je bio u Braziliji deset godina, da je tamo imao velik posjed, da je uzgajao kafu i živio sa svojom obitelji vrlo zadovoljno i mirno. U Braziliji, veli, ima mnogo Nijemaca. Prva djeca ostanu Nijemci kako tako, ali već drugi naraštaj gubi se posvema! Kad je Führer apelirao na Nijemce širom svijeta i na njihovo rodoljublje, ostavili su udobni život, posjede i tuđi svijet pa su pohrili pod njemačku zastavu da pomognu Führera u njegovu historijskom podhvatu da dadne svjetu slobodu, novi društveni red i poredak koji će biti pravedan za svakoga – kako su govorili.

– Moj generale, ja sumnjam da li će moći Führer odoljeti cijelom svijetu, rekoh mu.

– Ako mu ne odoli, onda će neprijatelji izbrisati njemački narod s lica zemlje, odvrati mi.

– Ljudi ne mogu izbrisati tako velik i kulturni narod s lica zemlje. To može učiniti jedino Bog, koji je Otac svih ljudi i naroda, koji je svakom čovjeku i svakom narodu odredio točnu zadaču i mjesto na zemlji. No ja se silno bojam da se je i Führer i njemački narod strašno ogriješio o Boga!

– Nije moralno doći baš do ovoga. Ali mi smo stavili sve na kocku: ili pobijediti ili biti brisani s lica zemlje!

– Moj generale, to ne smije činiti nijedan čovjek, a još manje koji narod. Nitko nije gospodar svoga života, pa ga ne smije izlagati velikoj pogibli. Koliko je bolje, ljepše, sretnije i poštenije uzdati se u providnost Božju, nastojati vršiti Božje i ljudske zakone, živjeti u miru sa sobom, sa svojim Bogom, sa svojim bližnjim, s cijelim svijetom! Odnosi među ljudima ne smiju biti nikada takvi da čovjek postane čovjeku vuk! Vjera u Boga kao u Oca svih ljudi, vjera u vječnost i besmrtnost, kultura i civilizacija moraju nas oplemenjivati da čovjekoljublje bude glavna naša oznaka!

– To bi bilo idealno kad ne bi ljudi bili ljudi, a narodi kad ne bi bili ovakvi kavki jesu: jedni pobjeditelji,

imperijalisti i bogati, a drugi robovi, stisnuti, prenapučeni, siromašni, vrijedani, prisutni svakom nepravdom i sramotom.

– To mi osjećamo jače nego možda i vi Nijemci! Što su sve nama činili Srbi i što nam misle još činiti, a sve pod zaštitom i okriljem bezdušnih Demokracija!? Ali ne valja ni ovakvo rješavanje međusobnih sukoba i nesporazuma.

– A kako ćete? Zapadnjaci se ne odriču svojih stečevina u prošlom ratu i prije, a stežu obruč oko Njemačke sve to teže iz godine u godinu. Dotežalo narodu i moralu je jednom prsnuti!

– Ima fatalnih časova kad se koji narod mora prihvatići i rata da steče svoje pravo, da se oslobođi sramotnoga robstva, da živi kao gospodar u svojoj kući, u svojoj obitelji,

u svojoj dragoj zemlji. Ali u tom slučaju narod mora imati svoje prijatelje i saveznike, da rat ne bude previše okrutan, da ne bude previše gubitaka, da ne traje odveć dugo. Pametna diplomacija isto je tako jak čimbenik za pobjedu koliko i vojska! Ali njemačka diplomacija nije bila dorasla ovom velikom zadatku ni ovom strašnom ratu.

– Kako mislite?

– Vaš je državni kancelar Bismarck kazao: »Njemačka ne smije nikada ući u rat protiv Engleske i Rusije zajedno! Njemačka će biti u klještima između dva kolosa i mora podleći svaki put!« Njemačka diplomacija nije slijedila ovaj mudri savjet svoga državnika!

– Pa Führer je bio sklopio savez sa Staljinom. Ali Njemačka se bori u prvom redu

SLJEVA: FRA VILIM PRIMORAC, FRA OTON KNEZOVIĆ, FRA EMANUEL RAIĆ IZ BOSNE I FRA CELESTÍN RAGUŽ. GROTTAMMARE, ITALIJA 1948.

protiv boljševizma, da osigura svijetu mir, pravdu i novi način društvenoga života. Ona je više voljela savez s Engleskom nego s Rusijom, ali Engleska odbija i samu pomisao za savez s Njemačkom. Tako smo ostali osamljeni. Priznajem da je teško voditi rat na dve fronte.

– Moj generale, vi ste katolik, odgajate svoje kćeri u Grazu kod časnih sestara, pa možemo biti iskreni među sobom. Njemačka se ne bori u prvom redu protiv boljševizma, tako ni Mussolini Tokio. Vi se svi borite u prvom redu da razdrobite englesko carstvo, da se dočepate njegovih zemalja i da zavladate svijetom mjesto Engleske i Francuske. Da ste pošli u rat protiv boljševizma, vas bi dočekao i ruski i ukrajinski narod, a tako i Poljaci kao spasitelje. Oni bi vam pomogli skršti boljševike i tada bi Engleska morala tražiti mir. Ali Führer

je imao pakleni plan protiv Slavena. On je htio osvojiti plodnu i prostranu Ukrajinu za se, za svoje Nijemce, za svoje vojnike koji bi se poslije rata u njoj naselili i postali grofovi, veliki posjednici, latifundisti, a Ukrajinci bi bili robovi! Tako bi učinio s Poljacima i s nama Hrvatima, s Česima i ostalim satelitima. On bi nas poubijao, raselio da zaposjedne Dalmaciju i naše more i ostalu našu domovinu. Jedan je njemački liječnik napisao o tome knjigu godine 1936. i to predlagao Hitleru! Jadransko more upravo je kao stvoreno za odmaranje njemačkih radnika i vojnika, a barbarske Hrvate treba protjerati! Ja sam obavijestio o tome i našega Poglavnika!

Da Führer nije imao to na umu, on ne bi postupao onako zvverski sa ruskim zarobljenicima koji su se predavali u milionima! Predavali su se, jer su očekivali

oslobodenje a ne njemačko robstvo! Da je primio Ukrajinice i te ruske zarobljenike kao saveznike protiv boljševika, mogao je rat s Rusijom svršiti već davno i davno!

– U tome imate dosta prava! O tome bi se moglo spravljati.

– Još više prava imam ustvrditi da je vaš Führer Belzebub, a Staljin Lucifer! To su teške riječi i ne govorim ih laka srca! Ja sam čitao sva progonstva naše Crkve u Njemačkoj i pratio sam život vaših vojnika ovdje. Što luduje vaš Rosenberg sa svojim »Mitosom dvadesetoga vijeka«?! Hitler, Rosenberg i svi njemački ideolozi sadašnjega vodstva i pokreta jesu svjesni bezbožnici, bezvjerci i mrzitelji Boga i svega Božjega. Oni su bezbožni, bezvjerci do u dno svoga bića, oni su pokvareni do u dno svoga opakoga srca, te odgajaju njemački narod, osobito njemačku mladež,

kao majmune u šumi, gole mladiće i djevojke zajedno, da im ubiju svaki stid, moral, vjeru u Boga, u dušu, u vječnost, u odgovornost za svoja djela! To može činiti samo vrag! Nitko se nije tako teško ogriješio u dušu njemačkog naroda, kao što se je ogriješio Hitler sa svojim drugovima. On ne može i nema prava pozivati sav svijet u pomoć protiv boljševizma kad je sam u sebi zvijer, vrag, hulitelj Boga i bezbožac, da mu nema ravna! On i Staljin jesu jedno te isto! On se ne može uzdati u novo oružje, u atomsku bombu, on ne može dobiti rat, jer bi Bog u tom slučaju radio protiv sebe, a to ne može! Spasite sebe, svoju dušu, dušu svoje djece, a sve je ostalo propalo, moj general!

Zaplakali smo obojica i tako se rastali zauvijek, jer je ujutro sva bolnica otišla sa Širokoga Brijega u Graz.

Poslije nekoliko dana došla je oveća skupina njemačkih i hrvatskih vojnika na Široki Brijeg. Počeli su dovlačiti topove s više cijevi i smještati ih na

zgodnim mjestima. Po daljim brežuljcima počeli su zidati od suhog kamenja zakloništa i ogradjavati ih bodljikavom žicom. Kopaju rovove i šančeve

sve naokolo. Ja ih pitam, što će im to. Oni mi vele da će ovdje biti teške borbe s partizanima.

– Kakvi partizani i vrag! Gdje su ti partizani? Ja ih još

nisam nigdje vidiо!

– Vidjet ćes! No bolje ti je bježati odayle na vrijeme, jer ne će nitko ostati živ od bombardiranja.

Prošla dva mjeseca, nigdje nikoga! Grudine kamenja stoje naslagane, žica oko njih, zidovi oko samostana i samostanskih ograda popravljeni, šančevi za strojnice i topove izgrađeni, vojnici se šetaju, kupaju na rijeci i straže. Tako iz dana u dan. Svijet se malo primirio i

skuplja ljetinu i sije novo žito. U sto je briga za ono malo stoke koju mu nisu još haramije otele.

Polovicom studenoga 1944. probudi me iz dubokoga noćnog sna strašna rika topova i pucnjava strojopušaka. Još ne mogu da se razaberem što je. Topovi gruvaju

nedaleko moje sobe, cijela se kuća trese i veliki prozori dramaju na njoj, kao da će se sve stropoštati. Bacači mina padaju pod moj prozor u daljini dvadeset do pedeset metara. Rakete osvjetljuju noć i imaš što vidjeti. Naša velika livada puna noćnih sjena koje se šuljaju od voćke do

voćke i pužu četveronoške pokraj zida da dođu do samostana, konvikta i gimnazije. Hrvatski vojnici kriju se iza u dvorištu i kod štala, naprili strojnice po zidovima i gađaju u te noćne utvare. Bilo je pred zoru. Ustaše do-vikuju partizanima:

– Nagari, Jovane! Nagari,

Lazo! Nagari, Risto!

– Ustaško pseto ... materinu! Izadi, ako smiješ na otvoreno!

Zaštekćale strojnice, zvižde zrakom puščani metci. Topovi gruvaju, rakete u raznim bojama lete zrakom i osvjetljuju kratko bojište u noćno doba. Partizani nemaju topova ni težeg oružja ali nasreću kao bijesni!

U noćnoj bitci moralio je

pasti i jednih i drugih barem po nekoliko. No jutrom oko osam sati borba je prestala. Partizani su uzmakli dolje u selo prema Mokrome, da se odmaraju i da se pripravljaju za ponovni napadaj opet sjutra pred zoru. Nije ih bila veća skupina, pa su ih ustaše i seljačka milicija otjerali na susjedna brda Polugrinu i Čerigaj. Mi smo se čudili gdje su mrtvi i ranjeni. Nigdje ni

jednoga! U blizini samostana kopaо se je prije boksit (bauxit), pa su ostale duboke jame. Mislimo da su ih zatrplali u te boksitne rovove.

Mora da su partizani imali jače gubitke u noćnim napadajima koji su trajali cijeli mjesec dana. Preko noći ih nestalo! Tada smo opet počeli izlaziti na šetnju i ljudi su dolazili u samostan i priponjedali da ih nema. Mi smo

razgledali boksitne jaruge i dupe, ali nismo mogli nigdje opaziti mrtve ni ranjene partizane. Tada nam seljaci iz Mokroga rekoše da su svaki dan morale njihove djevojke nositi te ranjenike i mrtvace dolje na Čitluk u Brotnjo, niže Mostara. Iz Čitluka bi ih druge nosile u Čapljinu. Što su dalje radili s njima, ne znamo, jer je Čapljina bila u njihovim rukama. ☹

dr. fra Oton Knezović, *Široki Brijeg*, Drinapress, Valencia, 1967., str. 89. – 102.

Izvještaj fra Nikole Pandžića o stradanju sedmorice članova Hercegovačke franjevačke provincije u Mostaru 14. 2. 1945.*

Fra Nikola, Vama je poznato da su u prošlom ratu nastradali mnogi članovi naše Provincije. Poznato Vam je također, da su naša braća nastradali – pojedinačno ili skupno – u mnogim mjestima.

Veoma su oskudni podaci o njihovu životu i radu, posebice o njihovoj smrti. Smatramo vrlo važnim da se za Arhiv provincije rekne – napiše nešto više, nego što imamo u našem Šematizmu ili Nekrologiju provincije.

Vama se obraćamo jednom konkretnom molbom. Vas smo izabrali kao sigurnu osobu, čovjeka – redovnika koji uvijek

govori istinu, a osim toga izravni ste svjedok događaja o kojima treba više sigurnih podataka.

Znamo da nam nećete moći opisati pojedinosti vezane za svu našu nastrandalu subraću. Međutim, uvjereni smo da nam možete i hoćete dosta toga pouzdanog reći o životu i radu te smrti sedmorice naše braće koji su 14. veljače 1945. godine odvedeni iz mostarskog samostana i ubijeni. Bili su to:

Fra Leo Petrović – provincijal, fra Grgo Vasilj – gvardijan, fra Jozo Benčun, fra Rafo Prusina, fra Bernardin Smoljan, fra Kažimir Bebek i fra Nenad

Pehar.

Poznato nam je da ste se Vi toga dana našli u mostarskom samostanu. U to vrijeme bili ste mladi redovnik. Uz ostala zaduženja vršili ste dužnost krojača u našem samostanu u Mostaru.

Molimo Vas da oživite svoja sjećanja na te događaje, odnosno okolnosti u kojima su izgubili život sedmorica naše subraće.

– Više nam odgovara da sami govorite. Ukoliko želite, ili se za vrijeme ovog našeg razgovora ukaže potreba, bit će Vam postavljeno po koje potpitranje. Izvolite početi:

Da ti pravo kažem: nisam

posebno pamlio. Nisam mislio da će o tome nekad govoriti. Reći će što znam, čega se sada sjećam.

Čini mi se da je bila Čista srijeda. Može se vidjeti u kalendaru. Oni su došli popodne. Mislim da je bilo oko četiri sata popodne. Zazvonili su. Ja sam imao ključeve od samostana i otvorio im. Meni se čini da su bili iz Dalmatinske divizije. Bilo ih je 5 – 6 muških i ženskih. Netko je imao vojničko, a netko nije. Imali su čarape do potkoljeno i vindjake. Na glavama su nosili titovke s petokrakom. Svatko je imao nešto od oružja. Upitali su me: »Zašto si zaključao?« Odgovorio sam da smo zaključali jer se

* Tekst donosimo u izvorniku. Ispravljene su samo očite pogreške ako ih je bilo.

Iz sadržaja

IZ LJETOPISA	4
STRATIŠTA	17
GLAS O MUČENIŠTVU	24
NATJEĆAJ	27
POVIJESNE OKOLNOSTI	29
RAZGOVOR	49
PODLISTAK	54

STOPAMA POBIJENIH

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
Kard. Stepinca 14, 88220 Široki Brijeg
Avenija G. Šuška 2, 10040 Zagreb

Veza:
tel.: +387 39 700-325
faks: +387 39 702-936
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisk:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerkja:
3 KM; 1,5 EUR

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 8 KM; EU 9 EUR; CH 9 CHF; SAD 14 USD; Canada 14 CAD

Slanje preplate, dobrovoljnih priloga...:
a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar; Korisnik: Hercegovačka franjevačka provincija; Svrha: prilog Vicepostulaturi
tekući račun: 3381602276649744
devizni račun:
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

Urednikova riječ

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Od prošloga broja malo smo promijenili izgled ovoga našega glasila. Nadam se da vam se sviđa. Želimo da bude dobro i lijepo ne samo za dušu nego i za oči. Nastojat ćemo to činiti iz broja u broj.

Došli smo u razdoblje kada teško prona-lazimo svjedočke iz prve ruke za ovaj naš postupak mučeništva. Takvi su već pomrli pa nam preostaje istinu o pobijenim hercegovačkim franjevcima i o tom vremenu tražiti kod svjedoka iz druge ruke i u dokumentima.

Sve ono što se može objaviti iz broja u broj donosimo ovdje u našem glasilu. Ponekada to govori u prilog naše pobijene braće, ponekada i protiv njih. Na taj način tražimo pravu istinu, što je, uostalom, i zadatak Vicepostulature. Ništa se ne smije zanemariti ili sakriti, sve treba pomno raščlaniti bez unaprijed uobičenih zaključaka na temelju naših želja. Sve informacije u donesenim svjedočenjima i dokumentima nisu uvijek točne te ih treba uzimati sa zadrškom i uspoređivati s onim što smo osobnim zalaganjem ili preko djelovanja Vicepostulature već saznali kao istinitim.

Drago nam je da se i drugi nastavljaju uključivati na svoj način u traganje za istinom o našoj pobijenoj braći i o vremenima u kojima se sve to dogodilo. Izdvojimo sada djelo fra Milana Lončara pod naslovom Fra Slobodan Lončar. Franjevac i mučenik. Tragovi prošlosti i plodovi milosti. Pokušao je osvijetliti ne samo fra Slobodanov lik nego i povjesno surjeće u kojem je on postao žrtvom bezbožnoga jugokomunističkoga zlosilja zajedno s mnoštvom drugih. Vrijedni su ovakvi pothvati jer pozivaju da istinu o našim pobijenima ne ostavimo samo tamo nekim nego da se svi zajedno u nju uključimo u skladu sa svojim mogućnostima.

Vrijedi ovdje spomenuti i da su pojedine naše župe u trodnevnicu počele posvećivati jedan dan pobijenim hercegovačkim franjevcima kao i pobijenima iz same župe. Na taj način sjećanje na sve njih i primjer njihova života ostaje duboko u našoj sredini.

Čistimo, dakle, neprestano svoju prošlost. Tako će nam dobra biti sadašnjost i ne će nam nitko ukrasti budućnost.

Mir vam i dobro!

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesna« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

»Prema odredbama vrhovnog svećenika Urbana VIII., zabranjeno je da sluga Božji, bez prethodnog dopuštenja Svetе Stolice, bude predmetom javnoga crkvenog štovanja. Te odredbe nipošto ne priječe privatnu pobožnost sluzi Božjem, niti spontano širenje njegova glasa svetosti ili mučeništva i znakova. (čl. 117, § 1. i 2.)«

Ako nije pronađeno nepropisno štovanje, biskup ili njegov ovlaštenik pristupa sastavljanju izjave o neiskazivanju štovanja, tj. izjave kojom se potvrđuje da se odluke Urbana VIII. poštuju. (čl. 119, § 1.)«

Iz Upute Majka Svetaca